

MÜŞFİQƏ ABBASOVA
Azərbaycan Kooperasiya Universiteti
Nəcəf Nərimanov 93.
müşfiqə.@.mail.ru.

**İNGİLIS DİLİNDƏ LEKSİK VƏ QRAMMATİK MATERİALIN
İTERAKTİV METOD İLƏ TƏDRİS OLUNMASI**
Xülasə

Xarici dillərin öyrənilməsinin bir neçə aspektləri mövcuddur. Bu aspektlərdən biri qrammatikadır. Xarici dildə danışmağı öyrənmək üçün qrammatika əhəmiyyətli yer tutur, o bir növ lüğət tərkibinin bazasıdır. Qrammatikanı öyrənmək və fikirləri düzgün ifadə etmək, həmçinin nitqdə və yazıda qrammatik formaları tanımaq qrammatik bacarıqların yaranması ilə baş verir. Bu günə kimi hələ də müəllimlər arasında bu kimi fikirləri eşitmək mümkündür: “Mənim tələbələrim qrammatikanı bilir, lakin danışanda səhvlər edirlər” ya da əksinə “Danışmağı bacarırlar, lakin qrammatikanı bilmirlər”. Bu səbəbdən indiki zamanda qrammatikanın öyrənilməsində kommunikativ yanaşmadan istifadə çox vacibdir.

Qrammatikanı bilmək nə deməkdir? Qrammatik biliklər tələbələrin şifahi və yazılı nitq fəaliyyətlərinin inkişafına xidmət edir. Tələbələrin üslubi bacarıq və vərdişlərinin yaranmasında qrammatik biliklərin rolu müstəsnaıdır. Qrammatik hadisələr, anlayışlar, dil üzərində müşahidələrdən doğur, insan təfəkkürü bu mücərrəd anlayışları sistemləşdirir, cilalayır, qayda və təriflər yaradır, nitqi düzgün qurmaq məqsədilə tətbiq edir. Qrammatikanın tədrisinə nələr daxildir? Qrammatikanın tədrisinə qrammatik qayda və hadisələr, həmçinin qrammatik konstruksiya və strukturlardan istifadə etmək kimi qrammatik vərdişlər daxildir.

Qrammatik vərdişlər iki qrupa bölünür: reseptiv və produktiv. Reseptiv qrammatik vərdişlərə dinləmə və oxu, produktiv vərdişlərə isə danışmaq və yazı daxildir. Produktiv vərdişlərə qrammatik forma və konstruksiyaları əmələ gətirmək və istifadə etmək, onları seçə bilmək, oxu zamanı qrammatik konstruksiyaları müəyyən edə bilmək və həmçinin qrammatik hadisələrdən yazıda istifadə etmək bacarığı aiddir. Reseptiv qrammatik vərdişlərə qrammatik konstruksiyaların tanınması və onun məna ilə uyğunlaşması, bir qrammatik konstruksiyaları formaca oxşar digər konstruksiyalardan fərqləndirmək bacarığı, sadə cümlənin strukturunun müəyyən edilməsi və ingilis dilində olan cümlədə söz sırası, mürəkkəb cümlənin strukturunun müəyyən edilməsi, cümlə üzvləri arasında məntiqi, zaman, səbəb-nəticə, tabesiz və tabeli əlaqələri müəyyən etmək bacarığı daxildir.

Açar sözlər: yanaşma, kommunikativ metod, qrammatik bacarıqlar, deduktiv üsul, induktiv üsul

Y.N.Solovova qeyd edir ki, bəzi tələbələr bu və ya digər qrammatik qaydanı hətta uzun müddət işlətdikdən sonra da, onu müəyyən etməkdə çətinlik çəkirlər. Bu səbəbdən, Y.N.Solovova öyrənilən qrammatik qaydanın bütün formalarını: təsdiq, sual və inkar formalarını lövhədə yazmağı, bu strukturun formasını digər strukturun qismən oxşar forması ilə müqayisə etməyi, tələbələri tədris prosesinin passiv yox, aktiv iştirakçıları etməyi və həmçinin qrammatik qaydanın daha yaxşı yadda qalması məqsədilə qrammatik formanı konkret nitq konteksti ilə əlaqələndirməyi təklif edir.(1-s.106-110)

Qrammatikanı öyrənmək – xarici dilin öyrənilməsinin ən əhəmiyyətli aspektlərindən biridir, çünki dolğun kommunikasiya qrammatika olmadan baş verə bilməz. Heç bir şübhə yoxdur ki, qrammatik qaydaları bilmək dil öyrənmək üçün zəruridir. Lakin son on illiklər ərzində intensiv şəkildə inkişaf edən kommunikativ təlim metodu ingilis dilinin bütün aspektlərinə təsir etdiyi kimi, həmçinin qrammatikanın tədrisinə də çox təsir etmişdir. İngilis dilinin qrammatikasının kommunikativ metod ilə tədris olunmasında əsas diqqət danışmaq nitqinin bacarıq və vərdişlərinin inkişaf etdirilməsinə yönəldilir, bu təlim prosesində tələbələr hər hansı bir qrammatik qaydanı əzbərləyib öyrənməyin əvəzinə, müəllim tələbələrə bu qaydanı çalışmalarda öyrətməli və tələbələr qrammatik qaydanı intuitiv olaraq kommunikativ fəaliyyət prosesində öyrənməlidirlər. Ənənəvi olaraq, qrammatikanın tədrisi zamanı iki üsuldən – deduktiv və induktiv üsullardan istifadə olunur. Deduktiv yanaşmada müəllim əvvəlcə yeni qrammatik materialı təqdim edir, qaydaları izah edir, misallar göstərir, deyilmiş qaydanı misallar üzrə əsaslandırır, sonra isə tələbələr bir sıra çalışmalar yerinə yetirirlər. Deduktiv yanaşmanın əsas üstünlüyü odur ki, yeni qrammatik materialın izahına az vaxt sərf olunur, lakin bu yanaşma tələbələrin sərbəst fəaliyyətini məhdudlaşdırır. Bu üsul passiv və formal xarakter daşıyır. Deduktiv yanaşma çərçivəsində yeni qrammatik materialın tədrisini üç mərhələyə bölmək olar:

1.Yeni qrammatik materialın izah edilməsi. (2-s.22-34)

Bu mərhələdə müəllim tələbələr üçün yeni olan qrammatik konstruksiyaya aid bir sıra mısallar yazır, onların istifadə hallarını izah edir, sual və inkar formalarının əmələ gəlməsini, qısa cavab nümunələrini və s. qeyd edir.

2.Yeni qrammatik materialın işlənilməsi.

Bu mərhələdə tələbələr bir sıra çətin olmayan tapşırıqlar yerinə yetirirlər və bu tapşırıqlar dərhal bütün qrup tərəfindən yoxlanılır. Bu mərhələdə müəllimin yeni qrammatik materialın tələbələr tərəfindən mənimsənilməsinə nəzarət etməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

3. Yeni qrammatik materiala aid produktiv çalışmalar.

Bu çalışmalara dialoqların düzəldilməsi, müxtəlif mövzuların müzakirə edilməsi, şəkillərdə olan oxşar və fərqli cəhətlərin tapılması və s. bu kimi tapşırıqlar daxildir.

Beləliklə, mən dərstdə çalışıram ki, tələbələr qrammatik qaydaları verilmiş mısallar əsasında dərk edib mənimsəsinlər. Bəzi müəllimlər qrammatik qaydaya həd-

dindən çox vaxt sərf edir və dilin başqa aspektlərini unudurlar. Məncə, qrammatik materialın uzun-uzadı izahı dərstdə tələbələrin marağını azaldır. Odur ki, qrammatik materialın tədrisində uzunçuluğa yol verilməməli, tələbələrin fəallığı təmin olunmalıdır.

Qrammatik bacarıq nitq bacarığının ən vacibidir, elə bu səbəbdən xarici dilin anlaşılmasına və nitq qurmağa effektiv təsir edir. Qrammatik bacarıqların yaranması üçün dil və nitq çalışmalarının sistemi var. Dil çalışmalarında tələbələrə bir sıra tapşırıqlar həll etmək təklif olunur. Məsələn: artiklların qoyulması, isimlərin cəminin yaranması, qaydalı fellərin seçilməsi və s. Bu çalışmalar qrammatik bacarıqların formalaşmasına yönəlib. Nitq çalışmalarına mətnə aid sual cavab tapşırıqları və ya məndəki informasiyanı təsdiq ya da inkar edən tapşırıqlar daxildir. Bu cür tapşırıqlar reproduktiv xarakter daşıyır.(4-s.236)

Qrammatik bacarıqları bərkitmək üçün qrammatikanı öyrədərkən müəllim müxtəlif kommunikativ və şərti-kommunikativ situasiyalar yaratmalıdır, yəni tələbələr qrammatik materialla tanış etməli və bu materialı nitqdə istifadə etməlidir. Ənənəvi qrammatik çalışmaların və kommunikativ xarakterli qrammatik çalışmaların birləşməsi lazımdır. Solovova hesab edir ki, xarici dilin tədrisində tədrisin praktik, təhsil və inkişafyönlü məqsədlərini bir-birindən ayırmaq olmaz, dil kompetensiyasının formalaşması isə nitq və ictimai-mədəni kompetensiyaların formalaşması ilə eyni zamanda baş verməlidir. Qrammatikanın mənimsənilməsi qrammatik qaydaları bilməkdən çox, onları fikirləşmədən qarşılıqlı ünsiyyət prosesində tətbiq etmək bacarığını nəzərdə tutur. Y.N.Solovova hesab edir ki, qrammatik bacarıqları bərkitmək üçün şərti-kommunikativ və kommunikativ çalışmaların istifadəsi vacibdir. Qrammatik bacarıqlar bütün nitq fəaliyyətlərinin ayrılmaz hissəsidir və qrammatik bacarıqların formalaşması, təkmilləşdirilməsi və inkişafı xarici dilin tədrisi zamanı əsas vəzifədir. Əgər tələbələr kifayət qədər leksik materiallara malikdirlərsə və xarici dildə olan materialı mənimsəyirlərsə bu proses xüsusilə vacibdir. Əgər tədris prosesi tələbələr üçün daha dəqiq real dil ünsiyyəti şəraitində təşkil olunarsa, o halda dərstdə xarici dili uğurla mənimsəmək mümkün olacaq. Deməli, tələbələrin ingilis dilinə praktik olaraq yiyələnməsinə qrammatik material kömək edir, daha doğrusu, ondan bir ünsiyyət vasitəsi kimi istifadə olunur. İngilis dilinin tədrisində qrammatik materialın öyrənilməsi bu dildə yazılmış mətnləri oxuyub basa düşmək, nitqi anlamaq və fikri ifadə etmək bacarığına kömək etməlidir. Buna görə də ingilis dilinin tədrisində qrammatikanın xüsusi yeri və əhəmiyyəti var.

Ədəbiyyat

1. Tahirov A.T. İngilis dilinin tədrisi metodikası. B: Maarif, 1978. Səh:106-110.
2. Qədimova X.H. İnteraktiv təlim metodları və onların tətbiqi yolları. B,2003.səh: 22-34.

3. Соловова Е.Н. Методика обучения иностр. языкам. М: Просвещение, 2005. S.45-56
4. Миролубов А.А. Проблемы обучения грам. и фонетике иностр. языков, 2006 s.236.

М.Аббасовба

Обучение грамматике английского языка в рамках интерактивного подхода

Резюме

Данная статья рассматривает обучение грамматике английского языка в рамках коммуникативного подхода. Изучение иностранных языков составляют несколько аспектов. Одним из таких аспектов является грамматика. Обучение грамматике – один из важнейших аспектов обучения иностранному языку, так как полноценная коммуникация не может происходить при отсутствии грамматики. Нет сомнения, что знание грамматических правил необходимо для успешного владения языком. Обучение грамматике и правильному оформлению высказывания, а также распознавание грамматических форм в речи и письме происходит посредством формирования грамматических навыков. Грамматические знания служат для формирования устной и письменной деятельности у студентов. Грамматические знания имеют большое значение в появлении стилистических умений и навыков у студентов. Одним словом, грамматика практически служит для того чтобы говорить, для создания и формирования умения и навыков.

Процесс обучения английскому языку в целом и процесс обучения устной речи должен базироваться на коммуникативно - функциональном принципе. Обучение устной речи должно носить целенаправленный, системный, поэтапный характер, что будет содействовать повышению эффективности данного процесса. В анализе большое внимание обращено на фактом, полученные из литератур. Автор пытается раскрыть роль упражнений. Ссылаясь на работы ученых исследовавших, а также подчеркивает ее важность. Отмечается, что эта дает вспоминать смысл во время анализа еще более ясно, а также более разнообразном колорите.

Ключевые слова: подход, коммуникативный метод, грамматические навыки, дедуктивный подход, индуктивный подход

M.Abbasova

Teaching of english grammar within communicative approach

Summary

This article deals with teaching of English grammar within communicative approach. There are a few aspects of the study of foreign languages. Grammar is one of such aspects. Learning grammar is one of the most important aspects of learning of a foreign language because full communication can't happen without grammar. There is no doubt that the knowledge of grammar rules is necessary to know for language learning. To learn grammar and to express opinions correctly and also recognition of grammar forms in the speech and in writing happens by means of formation of grammar skills. Grammar knowledge serves formation of the students' oral and written speech activities. Grammar knowledge plays a major role in the creation of stylistic skills in students. In short grammar practically serves to speak, the creation and formation of ability and skills.

The process of teaching English should be based on the communicative – functional approach to teaching languages. The whole process of teaching oral speech should be goal-oriented systematic. It will make the process of teaching oral speech more effective. The article is devoted to the audio and video materials in modern methodology. While analyzing great attention was given to the facts taken from the literature. One of the important goals of the article is to detect and find out the reasons of literature. The author emphasizes its role in methodology. Since its emergence this notion caught the attention. New researches appeared. It is noted that this gives us more power to understand the process clearly. At that time we use the language more competently.

Key words: approach, communicative method, grammar skills, deductive approach, inductive Approach

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 08.09.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 09.11.2019

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Nuriyyə Rzayeva çapa
tövsiyə olunmuşdur